

Desconfiança i un “tros de paper”

La legitimitat política de les democràcies està relacionada, entre altres factors, amb la confiança de la ciutadania en els lideratges, les institucions i els partits polítics. I aquesta confiança té a veure amb la percepció i el coneixement que els ciutadans tenen del seu sistema democràtic. La corrupció, la manca d'expectatives entorn dels principals problemes econòmics i polítics, i els dèficits estructurals d'acomodació del pluralisme intern del país resulten letals per la confiança ciutadana.

Aristòtil es va adonar que els humans som uns insaciables buscadors de coneixements. A vegades fem inferències falses, ja que els nostres cervells no estan massa ben preparats per a la lògica, però són inferències que voldríem evitar. Una pregunta filosòfica clàssica és la de si el coneixement és possible. Els escèptics de totes les èpoques, des de Pirró i Sext Empíric fins a alguns autors postmoderns (poc informats en termes científics, val a dir), malgrat que accepten el dictat aristotèlic, conclouen que el desig de coneixements que impulsa els humans resulta impossible de satisfer.

En aquest punt, l'escèpticisme pràctic de Montaigne i Shakespeare resulta totalment contemporani. Ambdós autors plantegen el tema de si podem saber, de si podem estar segurs de les intencions, pensaments i sentiments dels altres. És la qüestió de la “ment dels altres” (*other people's minds*). La seva resposta és que no, que no podem estar mai segurs d'això. Sempre hi ha i hi haurà una distància entre el coneixement de la pròpia ment i el coneixement que en tenen els altres. Tant els *Assaigs* de Montaigne com *El rei Lear*, *Otel·lo* o *Hamlet* –clarament influïdes pels *Assaigs*– mostren aquest escèpticisme sobre la vida pràctica. Sempre hi ha aspectes amagats en la ment dels altres que no estan al nostre abast –avui diríem que això és així fins i tot quan creiem que tot és conscientment transparent per ambdues parts–. Ho vul-

guem o no, els humans vivim en diferents mons interiors que resulten parcial i mútuament inaccessibles.

A més, les nostres ments es van transformant a partir de les accions que emprenem. Montaigne i Shakespeare mostren com aquest escèpticisme dinàmic està present en les nostres relacions quotidianes. La desconfiança pràctica té a veure amb l'escèpticisme teòric. Ja sigui honesta o deshonest, volguda o no, la desconfiança forma part de la nostra naturalesa. I aquesta impossibilitat d'assolir un coneixement

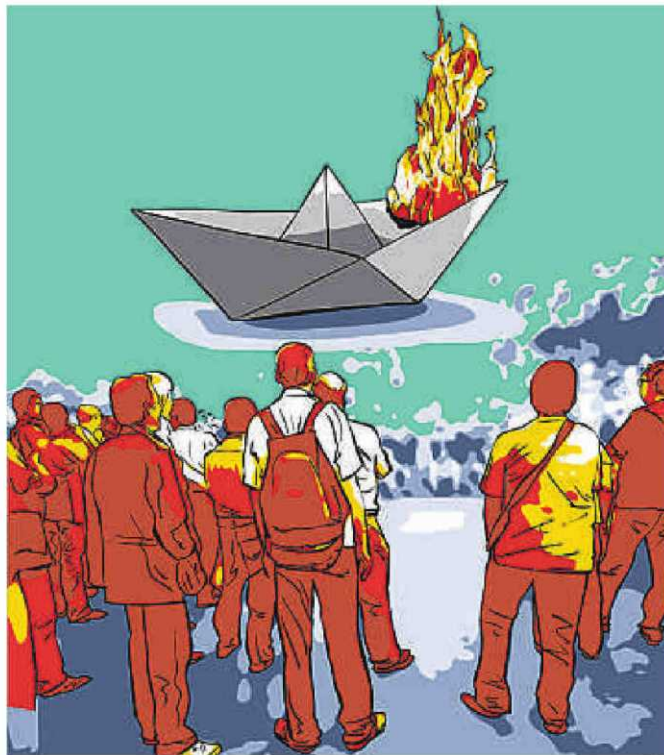
Hobbes, sense un poder polític superior que assegurés que els individus complirien les lleis i els contractes. La competència *civilitzada* ve després. Per treballar cooperativament resulta imprescindible tenir confiança que els altres compliran la seva part dels acords. I sense un poder polític coactiu això resulta una quimera: és irracional esperar que els altres compleixin els acords. Sense coacció política, la confiança queda dinamitada. El Kant vell va entendre bé Hobbes quan va formular el seu magnífic concepte de la insociable so-

ciabilitat que caracteritza els humans, i que conforma la base dels canvis i del progrés de l'espècie. Kant, a diferència de Rousseau, hagués aplaudit a Darwin.

Però varen ser el liberalisme polític i posteriorment Hegel els que varen reblar el clau: la legitimitat política que dona estabilitat, confiança i perspectives de futur ha d'estar basada en institucions capaces de protegir els drets i de limitar el poder; la principal tasca del polític és crear institucions que siguin eficients en la resolució dels conflictes polítics i socials. El patriotisme, per Hegel, no és cap sentiment, sinó una adhesió que només pot ser racional si les institucions són capaces de domesticar els conflictes. En cas contrari, la Constitució d'un Estat esdevé només “un tros de paper” (“ein Stück Papier”).

Les democràcies tenen un greu problema quan les institucions i els partits no són solvents en la solució dels conflictes polítics i socials, i quan estan penetrades per la corrupció. En el cas

espanyol, resulta patent, d'una banda, la ineficiència estructural del marc constitucional per resoldre conflictes, especialment el de l'acomodació democràtica del seu pluralisme nacional intern. En aquest tema la Constitució de 1978 ha esdevingut un mer tros de paper. D'altra banda, en l'índex de Transparency International (2012) que classifica 176 estats del món segons la percepció de corrupció, l'Estat espanyol ocupa el lloc 30è, molt per sota dels seus indicadors socioeconòmics. La ineficiència i la corrupció incentiven la desconfiança. I la desconfiança incentiva la desobediència. Cada vegada hi ha més raons socials i nacionals per la desobediència, civil i política. Especialment a Catalunya.●

IGNOT

segur, aquesta ignorància inevitable, pot desencadenar situacions equívokes, decebedores, o fins i tot tràgiques en les relacions humanes, tal com recullen algunes de les millors obres de Shakespeare.

Mig segle més tard, Hobbes pensarà el tema de la confiança des d'unes premisses més polítiques. Com en el cas de Montaigne i Shakespeare, la seva influència arriba fins avui. El tema central de la seva obra no és el de la suposada naturalesa egoïsta i racional dels humans –com encara repeteixen alguns economistes neoclàssics una mica desinformats– sinó el de la impossibilitat d'establir relacions cooperatives entre els individus en absència d'una confiança mútua. Però aquesta confiança resulta impossible d'establir, diu